מזמור קכ"א - ברכת הדרך

(א) שִׁיר לַמַּעֲלוֹת
אֶשָּׂא עֵינַי אֶל הֶהָרִים מֵאַיִן יָבֹא עֶזְרִי:
(ב) עֶזְרִי מֵעִם ה' עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
(ג) אַל יִתֵּן לַמּוֹט רַגְלֶךָ אַל יָנוּם שֹׁמְרֶךָ:
(ד) הִנֵּה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל:
(ה) ה' שֹׁמְרֶךָ ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ:
(ו) יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יַכֶּכָּה וְיָרֵחַ בַּלָּיְלָה:
(ז) ה' יִשְׁמָרְךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ:
(ח) ה' יִשְׁמָר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

המשורר יוצא לדרך, מבקש עזרה (גוף ראשון)

המברך מעודד את המשורר היוצא לדרך (גוף שני x 10)

עֶזְרִי יָבֹא ↓ בזמן בואך...

6 פעמים **שמירת ה'** (התפתחות ⇦ 3 +3)

[*] תהלים קל"ב, ד: אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינָי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה

[*] ישעיהו מ"ט, י: לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֶּם שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ כִּי מְרַחֲמָם יַנְהֲגֵם וְעַל מַבּוּעֵי מַיִם יַנְהֲלֵם:

מזמור קכ"ב - עלייה לירושלים

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד
שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית ה' נֵלֵךְ:
(ב) עֹמְדוֹת הָיוּ רַגְלֵינוּ בִּשְׁעָרַיִךְ יְרוּשָׁלִָם:
(ג) יְרוּשָׁלִַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָּהּ יַחְדָּו:
(ד) שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי יָהּ
עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת לְשֵׁם ה':
(ה) כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט כִּסְאוֹת לְבֵית דָּוִיד:
(ו) שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלִָם יִשְׁלָיוּ אֹהָבָיִךְ:
(ז) יְהִי שָׁלוֹם בְּחֵילֵךְ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ:
(ח) לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה נָּא שָׁלוֹם בָּךְ:
(ט) לְמַעַן בֵּית ה' אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ:

לשון יחיד ⇦ לשון רבים
(⇦ ירושלמי ביכורים פ"ג ה"ב)

ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ו:
עיר שהיא עושה כל ישראל חברים

תהלים ק"ו,מז: הוֹשִׁיעֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ:

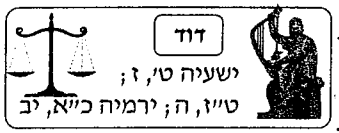

[*] עזרא ח', כב: ...כִּי אָמַרְנוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר יַד אֱ-לֹהֵינוּ עַל כָּל מְבַקְשָׁיו לְטוֹבָה ... נחמיה ב', י: וַיִּשְׁמַע סַנְבַלַּט הַחֹרֹנִי וְטוֹבִיָּה הָעֶבֶד הָעַמֹּנִי וַיֵּרַע לָהֶם רָעָה גְדֹלָה אֲשֶׁר בָּא אָדָם לְבַקֵּשׁ טוֹבָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
עזרא א', ג: מִי בָכֶם מִכָּל עַמּוֹ יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וַיַּעַל לִירוּשָׁלִַם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וְיִבְנֶה אֶת בֵּית ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוּא הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלִָם: חגי ב', ט: גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הַזֶּה הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן אָמַר ה' צְבָאוֹת וּבַמָּקוֹם הַזֶּה אֶתֵּן שָׁלוֹם נְאֻם ה' צְבָאוֹת

מזמור קכ"ג – שיבת ציון

תקופה "שיבת ציון"; שוב ה' לציון, שוב ישראל מהשבי (מל"א ח', מח); ישעיה נ"ב, ח: בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן (⇦מאירי)

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת
בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ כְּחֹלְמִים:
(ב) אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה
אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה:
(ג) הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֵחִים:
(ד) שׁוּבָה ה' אֶת שְׁבִיתֵנוּ כַּאֲפִיקִים בַּנֶּגֶב:
(ה) הַזֹּרְעִים בְּדִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצֹרוּ:
(ו) הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכֹה נֹשֵׂא מֶשֶׁךְ הַזָּרַע
בֹּא יָבוֹא בְרִנָּה נֹשֵׂא אֲלֻמֹּתָיו:

אירוע היסטורי לעיני הגוים (ע"פ נבואת יואל)

הצלחה חקלאית של בנין בארץ ישראל

אֹם בַּמֶּרְחָק נָפוֹץ יְזַעֵק / אוֹיָה לִי כִּי גָרְתִּי מֶשֶׁךְ עוֹד יָרוֹן נוֹשֵׂא קָצִיר אֹם / עַתָּה יִבְכֶּה נוֹשֵׂא מֶשֶׁךְ
עזרא פליישר "קובץ שירי צימודים לאבו אלחסן (מאיר) בן אלעזר", **תרביץ** סח, ב (תשנ"ט), 69.

[*] יואל ב', יט-כא: ...הִנְנִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר וּשְׂבַעְתֶּם אֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד חֶרְפָּה בַּגּוֹיִם: וְאֶת הַצְּפוֹנִי אַרְחִיק מֵעֲלֵיכֶם... כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת: אַל תִּירְאִי אֲדָמָה גִּילִי וּשְׂמָחִי כִּי הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת
יואל ג', א-ה: וְהָיָה אַחֲרֵי כֵן אֶשְׁפּוֹךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם חֲלֹמוֹת יַחֲלֹמוּן בַּחוּרֵיכֶם חֲזִיֹנוֹת יֵרָאוּ... כִּי בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם תִּהְיֶה פְלֵיטָה כַּאֲשֶׁר אָמַר ה' וּבַשְּׂרִידִים אֲשֶׁר ה' קֹרֵא:

מזמור קל"ל - קריאה ממעמקים

(א) שִׁיר הַמַّעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה':
(ב) אֲדֹנָי שִׁמְעָה בְקוֹלִי תִּהְיֶינָה אָזְנֶיךָ קַשֻּׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנָי:
(ג) אִם עֲוֹנוֹת תִּשְׁמָר יָהּ אֲדֹנָי מִי יַעֲמֹד:
(ד) כִּי עִמְּךָ הַסְּלִיחָה לְמַעַן תִּוָּרֵא:
(ה) קִוִּיתִי ה' קִוְּתָה נַפְשִׁי וְלִדְבָרוֹ הוֹחָלְתִּי:
(ו) נַפְשִׁי לַאדֹנָי מִשֹּׁמְרִים לַבֹּקֶר שֹׁמְרִים לַבֹּקֶר:
(ז) יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל ה' כִּי עִם ה' הַחֶסֶד וְהַרְבֵּה עִמּוֹ פְדוּת:
(ח) וְהוּא יִפְדֶּה אֶת יִשְׂרָאֵל מִכֹּל עֲוֹנֹתָיו:

ישראל

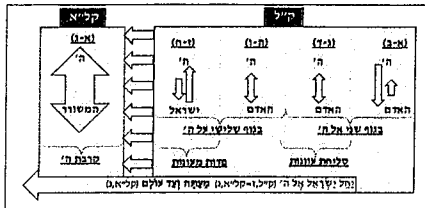

קל"א

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד
ה' לֹא גָבַהּ לִבִּי וְלֹא רָמוּ עֵינָי
וְלֹא הִלַּכְתִּי בִּגְדֹלוֹת וּבְנִפְלָאוֹת מִמֶּנִּי:
(ב) אִם לֹא שִׁוִּיתִי וְדוֹמַמְתִּי נַפְשִׁי
כְּגָמֻל עַל אִמּוֹ כְּגָמֻל עָלַי נַפְשִׁי:
(ג) יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל ה' מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

ישעיהו נ"א, י-יא: הֲלוֹא אַתְּ הִיא הַמַּחֲרֶבֶת יָם מֵי תְהוֹם רַבָּה הַשָּׂמָה מַעֲמַקֵּי יָם דֶּרֶךְ לַעֲבֹר גְּאוּלִים:
וּפְדוּיֵי ה' יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּן נָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה:
עזרא ט , א-: וְאַחֲרֵי כָּל הַבָּא עָלֵינוּ בְּמַעֲשֵׂינוּ הָרָעִים וּבְאַשְׁמָתֵנוּ הַגְּדֹלָה כִּי אַתָּה אֱלֹהֵינוּ חָשַׂכְתָּ מִעֲוֹנֵנוּ וְנָתַתָּה לָּנוּ פְּלֵיטָה כָּזֹאת... הִנְנוּ לְפָנֶיךָ בְּאַשְׁמָתֵינוּ כִּי אֵין לַעֲמֹד לְפָנֶיךָ עַל זֹאת:
[*] נחמיה א', ו-יא: תְּהִי נָא אָזְנְךָ קַשֶּׁבֶת וְעֵינֶיךָ פְתוּחוֹת לִשְׁמֹעַ אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ אֲשֶׁר אָנֹכִי מִתְפַּלֵּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם יוֹמָם וָלַיְלָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ וּמִתְוַדֶּה עַל חַטֹּאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָטָאנוּ לָךְ וַאֲנִי וּבֵית אָבִי חָטָאנוּ... וְהֵם עֲבָדֶיךָ וְעַמֶּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ בְּכֹחֲךָ הַגָּדוֹל וּבְיָדְךָ הַחֲזָקָה: אֲנָא אֲדֹנָי תְּהִי נָא אָזְנְךָ קַשֶּׁבֶת אֶל תְּפִלַּת עַבְדְּךָ וְאֶל תְּפִלַּת עֲבָדֶיךָ הַחֲפֵצִים לְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ וְהַצְלִיחָה נָא לְעַבְדְּךָ הַיּוֹם וּתְנֵהוּ לְרַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ הַזֶּה ...

פרשנות הקשרית לפי המדרש (~ מחקר מודרני?)

מדרש תהילים (מזמור ג):

מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ [מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ]

- **זהו שאמר הכתוב 'לא יָדַע אֱנוֹשׁ עֶרְכָּהּ [וְלֹא תִמָּצֵא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים]'** (איוב כ"ח יג):
  אמר ר' אלעזר: לא ניתנו פרשיותיה של תורה על הסדר, שאם ניתנו על הסדר, כל מי שהוא קורא בהם - היה יכול להחיות מתים, ולעשות מופתים, לכך נתעלמה סדורה של תורה; והוא גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'וּמִי כָמוֹנִי יִקְרָא וְיַגִּידֶהָ וְיַעַרְכֶהָ לִי...' (ישעיה מ"ד, ז);
- **ר' יעקב בשם ר' אחא אמר: למה נסמכה פרשת גוג ומגוג לפרשת אבשלום, לומר לך שקשה הבן הרע לאביו יותר ממלחמות גוג ומגוג;**
- **ר' יהושע בן לוי ביקש לישב על הספר הזה, יצאת בת קול ואמרה: אל תפיחי את הישן;**
- **ר' ישמעאל בקש לישב על הספר הזה לפני רבו, אמר: כתיב 'סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וְיָשָׁר'** (תהילים קי"א, ח).

ב. מבנה ומשמעות של כל "שירי המעלות"

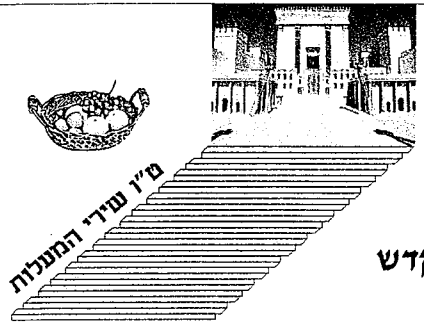

- **כותרת משותפת "שִׁיר הַמַּעֲלוֹת"**
- **שירים קצרים** (ממוצע = 6.7 פסוקים, קל"ב ארוך)
- **נושאים משותפים – עלייה**
  - **ט"ו מעלות במקדש** (רד"ק) ⇦ **שירים במקדש**
    (משנה סוכה פ"ה מ"ד, מידות פ"ב מ"ה)
  - **שיבת ציון** (רד"ק) ⇦ נחמיה י"ב,לו: **וְנֶגְדָּם עָלוּ עַל מַעֲלוֹת עִיר דָּוִיד בַּמַּעֲלֵה לַחוֹמָה מֵעַל לְבֵית דָּוִיד**
  - **עלייה לרגל**
  - **מעמדות** (משנה תענית פ"ד מ"ב)
  - **עליית אומות העולם** (ישעיה ב')
  - **התעלות רוחנית** (רש"ר הירש)
  - **הוראה מוסיקלית** (רס"ג)
  - **שדרוג ספרותי על ידי שרשורים לשוניים** (anadiplosis) (עמוס חכם)

מדרש תהלים (בובר) מזמור ק"כ: "שיר המעלות אל ה' בצרתה לי... כשישראל עולים - אינם עולין מעלה אחת, אלא למעלות הרבה הן עולין, וכה"א "אתה תעלה מעלה מעלה" (דברים כ"ח, מג) ... וכשעלו - מעלות מעלות הם עולים, לכך נאמר שיר המעלות.

דברים כ"ח, מג: הַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ יַעֲלֶה עָלֶיךָ מַעְלָה מַעְלָה וְאַתָּה תֵרֵד מַטָּה מַטָּה:

קכ"ד (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל ה' בַּצָּרָתָה לִּי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי	**קכ"א**	**קכ"ב** (ד-ה) שְׁבָטִים שִׁבְטֵי יָהּ עֵדוּת לְיִשְׂרָאֵל לְהֹדוֹת לְשֵׁם ה': כִּי שָׁמָּה יָשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפָּט כִּסְאוֹת לְבֵית דָּוִיד: [= עבר]	**קכ"ג**	**קכ"ד** (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי ה' שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל
קכ"ה	**קכ"ו**	**קכ"ז** לשלמה [= חוות]	**קכ"ח**	**קכ"ט** (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת רַבַּת צָרְרוּנִי מִנְּעוּרַי יֹאמַר נָא יִשְׂרָאֵל
		שירי המעלות (קכ"ד-קל"ד) = 51 שם ה'		
		קכ"ו-קכ"ו = 24	קכ"ז = 3	קכ"ח-קל"ד = 24
קל"ל (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמַּעֲמַקִּים קְרָאתִיךָ ה'	**קל"א**	**קל"ב** (יא-יב) נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֱמֶת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ: אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי וְעֵדָתִי זוֹ אֲלַמְּדֵם גַּם בְּנֵיהֶם עָדֵי עַד יֵשְׁבוּ לְכִסֵּא לָךְ: [= עתיד]	**קל"ג**	**קל"ד**

מהגלות לירושלים

ארץ ישראל נערכת לקיבוץ גלויות

התפתחות דתית-חברתית במקדש ה' בציון

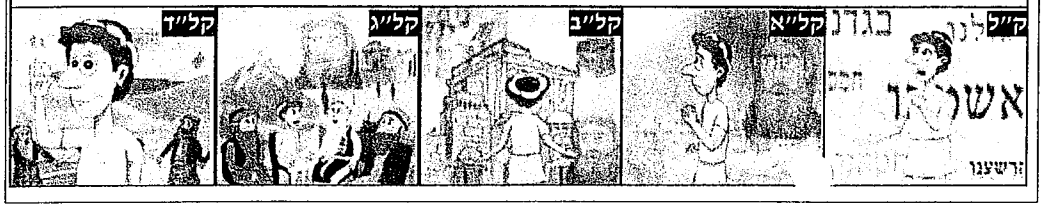

Kirsten Nielsen, *Why not Plough with an Ox and an Ass Together? Or: Why not read Psalm 119 together with Pss 120-134*, *Scandinavian Journal of the Old Testament 14, no. 1 (2000).*